

חגי תשרי- חוברת מידע

ורעיונות לפעילויות

רקע על חגי תשרי

ראש השנה הוא החג המציין את פתיחת השנה העברית. חל בא' תשרי. המנהג המאפיין אותו ביותר הוא תקיעה בשופר או תרועה. במקור הוא נקרא יום תרועה, בתקופה בה השנה התחילה בא' בניסן.

המונח "ראש השנה" מוזכר בתנ"ך בספר יחזקאל בפרק מ' דווקא לא בהקשר של היום שאותו אנו מכנים כיום "ראש השנה".

מקורות החג בתורה

"וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם--כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה, לֹא תַעֲשׂוּ: יוֹם תְּרוּעָה, יִהְיֶה לָכֶם." (במדבר, כ"ט, א') "וידבר ה' אל משה לאמור - דבר אל בני ישראל לאמור: בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זיכרון תרועה מקרא קודש. כל מלאכת עבודה לא תעשו; והקרבתם אֶשָׁה לַה'" (ויקרא כ"ג, כ"ג)

מושגים וביאורים

הדלקת נר של יום טוב

עם הדלקת הנר בערב ראש השנה נוהגות הנשים לברך גם "שהחיינו", וללבוש בגד חדש או לשים על השולחן פרי חדש.

ברכת כתיבה וחתימה טובה

נוהגים לברך זה את זה בברכת "שנה טובה" וב"חתימה טובה". הנוסח האשכנזי לברכה זו הוא: "לשנה טובה תכתבו ותחתמו". הנוסח בעדות הספרדיות הוא: "תיכתבו בספר חיים טובים". נוסח התימנים הוא: "ותיכתבו בספר החיים ובספר הזיכרון".

סליחות

תפילות בלשון פיוטית, שתוכנן בקשת סליחה ורחמים על החטאים. על פי המנהג שבמסורת הדתית קמים באשמורת הבוקר לומר תפילות אלו בימים שבין ראש חודש אלול ויום הכיפורים, הלא הם ימי הסליחות.

ימים נוראים –

שלושת הימים של ראש השנה ויום הכיפורים נקראים "הימים הנוראים". יש המרחיבים מושג זה ומשתמשים בו גם לציין מהותם של שבעת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים. מקור השם באופיים של הימים האלו כימים של דין ומשפט.

תשליך

תפילה הנאמרת ביום א' של ראש השנה קודם שקיעת החמה, על שפת נהר או מעיין. המתפללים אומרים "זתשליך במצולות ים כל חטאתינו". ומנערים את שולי הבגד – סמל להיטהרות מן החטאים ליד מקור מים.

מחזור –

ספר המכיל תפילות ופיוטים, החוזרים לפי הסדר כל שנה. בעדה הספרדית קוראים בשם זה קובץ תפילות לכל השנה; ואילו בעדה האשכנזית ה"מחזור" הוא ספר התפילות שיוחדו לראש השנה, ליום הכיפורים ולשלוש הרגלים.

בין כסה לעשור –

עשרת ימי התשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים. הימים שבין כסה לעשור – הם הימים מראש חודש תשרי, כאשר הירח מכוסה, ועד עשרה בו.

שבת שובה –

השבת שחלה בעשרת ימי תשובה, לפני יום הכיפורים, ונקראה על שם ההפטרות שקוראים בה, והמתחילה כך: "שובה ישראל עד ה' אלוהיך" (הושע יד, ב) פרק זה נבחר בהתאם לרוח הימים המיוחדים של חשבון הנפש.

יום כיפור הנקרא במקרא יום הכּפּרים, יום סליחה וכפרה, נחשב בימינו למועד היהודי הקדוש ביותר. הוא חל בעשרה בתשרי והוא היצום היחיד שדוחה את השבת, בה אסור ליצום בשאר ימות השנה (כולל, לדוגמה תשעה באב). במקרא הוא נקרא "שבת שבתון", ובמשנה הוא נקרא יום טוב (מסכת תענית דף כו/ב). על פי חז"ל ביום כיפור לאחר שמשח רבנו שיהה בחר סיני 40 יום, שחלזו מראש חודש אלול, נמחל ונסלח לישראל על חטא העגל, ומשה ירד מסיני עם הלוחות השניים (מדרש רבה איכה פסקה לג).

חמקור בתורה

בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנִנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם, וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאָרֶץ, וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם: מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם, לִפְנֵי יְהוָה, תִּטְהָרוּ. שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הִיא לָכֶם, וְעַנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם חֲקֵת, עֲזֹלֶם. וְכִפֵּר הַכַּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ, וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדָיו, לְכַהֵן, תַּחַת אָבִיו; וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדֵי הַבָּד, בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ. וְכִפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ, וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר; וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקְּהָל, יִכַּפֵּר. וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקֹּת עֲזֹלֶם, לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם אַחַת, בַּשָּׁנָה; וַיַּעַשׂ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (ויקרא, פרק טז כט–לד)

מנהגים וסממני היום בימינו

יצום ותענית. המצווה היסודית ביום זה, על פי ההלכה, היא איסור על חמשת עינוגי הגוף – אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה בשמנים, יחסי מין, ונעילת נעלי עור. לפני היצום נהוג לאכול ארוחה מקדימה ליצום והיא נקראת סעודה מפסקת. בתלמוד מזרזים את האנשים להכין ארוחה טובה ודשנה, ונאמר שם שמי שמרבה לאכול בערב יום הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו צם יומיים, תשיעי ועשירי. מטרת היצום אינה כתובה במפורש בתורה, אך נראה שהיא מהווה תנאי הכרחי לכפרת האדם מישראל, ודינו של זה שאינו מתענה הוא כרת – עונש חמור ביותר, שמזהותו אינה ברורה כל צרכה, אך על פי חלק מן הדעות מדובר בהיכרתות מן העולם הבא.

אחוות ברק, אלונים, אלוני אבא, אלון הגליל, בית זייד, בית לחם הגלילית, בית שערים, בלפוריה, גבעת אלה, גבעת שימשית, גבת, גזית, גניגר, דברת, הושעיה, היוגב, הרדוף, הסוללים, חנתון, יפעת, כפר ברוך, כפר החורש, כפר גדעון, כפר יהושע, מורע, מנשיה זבדה, מרחביה (קיבוץ), מרחביה (מושב), נהלל, סוואיד חמיירה, עין דור, עדי, ציפורי, רמת דוד, שריד, שדה יעקב, תל עדשים, תמרת

על פי הזוגים מסוימים, מטרת הצום אינה לגרום סבל לאדם כמקובל בתרבויות מסוימות, אלא לשחרר אותו ממגבלות הגוף לנסות לעשות אותו דומה למלאכים שאין להם צרכים גופניים, כדי שיוכל להתרכז בעבודה הרוחנית של היום.

איסור מלאכה –

ביום כיפור חל איסור, על פי התורה, גם לעשות כל מלאכה, בדומה ליום השבת. גם על עבירה על איסור זה חל עונש כרת.

תפילה –

נוהגים להתפלל בבית הכנסת רוב רובו של היום. תפילות ידועות של יום כיפור הם "תפילה זכה" שבה האדם מתוודה וסולח לכל מי שפגע בו. "כל נדרי" – שבה מתירים את הנדרים של השנה החולפת, ובעיקר נדרים שאינם מדעת, שהם מעשים אנו חוזרים עליהם שוב ושוב (ובחלק מהנוסחים גם של השנה הבאה) ושבה מתחילים את יום כיפור ו"תפילת נעילה" – שבה מסיימים את יום כיפור.

כמו כן ישנה תפילת מוסף של יום הכיפורים שכוללת את "סדר העבודה" שבו מפרטים את סדר העבודה במקדש בעבר ואת הפיזת הידוע על עשרת הרוגי מלכות שידוע כמרגש במיוחד. מכיוון שזה היום היחיד שבו היה נכנס הכהן הגדול לקודש הקודשים בבית המקדש, לבקש כפרה על העם, ישנו פיזת על מראהו של הכהן הגדול ביצאתו בשלום מן הקודש, שמתואר שם ברוב הדר. יש לציין שגירסה קדומה מאוד של שבח זה של מראה כהן, מופיעה כבר ספר בן סירא, מתקופת בית שני.

חשבון נפש ותשובה –

יום כיפור אמנם מכפר מצד האל על העבירות, אך האל כביכול אינו יכול לסלוח על עבירות שנעברו כלפי אנשים אחרים, ועל כן אמרו חז"ל שעבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה ויפייס את חברו. כתוצאה מכך נוצר מנהג שבו אנשים מבקשים סליחה איש

מרעהו לקראת יום זה, ומיישבים חשבונות ישנים בדרכי שלום. בנוסף, מכיוון שלרוב הדעות אין יום הכיפורים מכפר ללא תשובה, נוהגים לעשות חשבון נפש כללי על כל מעשיו של האדם. כפרות –

יש הנוהגים כהכנה ליום כיפור, לסובב תרנגול מעל לראש ולומר "זה התרנגול ילך למיתה ואני אלך ואכנס לחיים טובים ארוכים ושלום", ולבסוף לשחוט אותו ולעשות ממנו ארוחה לעניים. היום רבים נוהגים לסובב כסף סביב הראש ולתת אותו לצדקה. ישנם רבנים השוללים מנהג זה משום "דרכי האמורי" והמחלוקת כבר נעוצה בימים קדומים יותר בין הרב יוסף קארו (ששלל זאת בספרו שולחן ערוך) לרב משה איסרליש (שהתיר). לבישת בגדי לבן –

נוהגים ללבוש חולצה לבנה או שמלה לבנה כרמז לטהרה. יתכן שמקורו של המנהג הינו בבגדי הלבן של הכהן הגדול, המיוחדים לעבודת יום הכיפורים. תקיעת שופר. בסוף תפילת נעילה, במוצאי היום, תוקעים בשופר, זכר לתקיעת השופר בסוף יום כיפור של שנת היובל (יהדות) המודיע על שחרור העבדים, וכהודעה לציבור על סיום היום.

סוכות הוא חג מקראי הנחגג במשך שבעה ימים, החל מט"ז בתשרי. החג השלישי בשלושת הרגלים. נקרא גם חג האסיף. בזמן שבית המקדש היה קיים היו עם ישראל עולים לרגל לירושלים. מקור השם סוכות הוא מהמילה העברית סוכה. שהיא משורש ס.כ.כ שהיא חג של הסוכה.

דיני החג

ארבעת המינים –

לקחת ארבעה מיני צמחים: לולב (השדרה המרכזית של הדקל), אתרוג (ממשפחת פירות החרד), שלושה הדסים ושתי ערבה (צמח ערבות) (ערבי נחל), ולברך עליהם בכל יום מימי החג, חוץ מביום השבת. נטילת ארבעת המינים היא כדי לשמוח עם הטבע, ולהודות לאלוהים על האסיף.

דרשנים שונים סיפקו הסברים רבים לשאלה מדוע נבחרו דווקא ארבעת המינים הללו. יש שראו בהם סמל לאנשים השונים בעם ישראל לפי תכונותיו של כל מין. הטעם מציין תורה וחרית – מעשים טובים, כך שהאתרוג, בעל הטעם וחרית, מסמל אדם שיש בו גם תורה וגם מעשים טובים, והערבה, חסרת הטעם וחסרת הריח, מסמלת אדם שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים. החרד בעל הריח מסמל את אלו שיש בהם מעשים טובים אך אין בהם תורה, והלולב שתמרין הם בעלי טעם, מסמל את אלו עם תורה, אך ללא מעשים טובים. יש שראו בארבעת המינים דמיון לאברי הגוף (עמוד שדרה, עיניים, פה ולב) שכולם נכנעים לאלוהים. יש שראו בהם כעין כלי מלחמה (לולב = חרב, אתרוג = אבן קלע), שנועדו להילחם כנגד הרע. **ישיבה בסוכה –**

בניית סוכה, שהיא דירת ארעי, שהגג שלה יהיה מסכך. יש בסוכה דינים שונים ורבים לגבי תהליך בנייתה, גודלה, מספר וצורת הדפנות, סוג הסכך וצורת סידורו. דיני הסוכה מפורטים ב"מסכת סוכה" שבסדר "מועד", השני מבין שישה סדרי משנה. המצווה היא לגזור בסוכה ממש: לאכול, לשבת ואף לישון, כל שבעת ימי החג. הסוכה נחשבת לתחום שיש בו קדושה, ונהוג

להתייחס אליה בהתאם, ודבר זה בא לידי ביטוי במספר הלכות. עיקר המצווה של הסוכה הוא, שגג של סכך העשוי מן הצומח יבדיל בין האדם לבין השמים ויגונן עליו, ולכן אסור לבנות סוכה מתחת לבניין או עץ, וצילה חייבת להיות מרובה מחמתה, בעוד שישנה פחות הקפדה על הדפנות. נוהגים לקשט את הסוכה בכל מיני קישוטים, תמונות, וזהם נקראים בלשון חז"ל "נויי סוכה". רבים נוהגים להזמין לסוכה את שבעת האושפיזין (אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד) כל אחד מהם ביום אחר מימי החג לפי הסדר, אברהם ביום הראשון וכן הלאה. חג הסוכות נחשב לחג שמח במיוחד, מכיוון שנאמרה בו מצווה מיוחדת לשמוח "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְךָ", ובלשון חז"ל הוא נחשב לחג בהא הידיעה. הוא החג שמסיים את השנה החקלאית, ובתקופה זו אוספים את התבואה, ולכן יש בו שמחה. כל האווירה שלו היא מאוד חקלאית: לקיחת ארבעת המינים, היציאה מהבית החוצה ושיבה תחת סכך צמחי. הרב קוק רואה בחג זה יסוד מאזן כנגד הרצינות והעצבות העלולים להיות כרוכים בראש השנה ויום כיפור.

דינים ומנהגים לראש השנה וליום הכיפורים

ראש השנה

דינים

- בראש השנה תוקעים בשופר. תוקעים מאה קולות בתפילות שחרית ומוסף בבקר.
- אחרי תפילת מנחה הולכים לתפילת "תשליך": "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" תפילה זו אומרים על גדה של נהר שיש בו דגים או על שפת הים.
- בסעודת החג של ערב שני של ראש השנה, יש לשים על השולחן פרי חדש בשעת הקידוש.

מנהגים

- בליל ראש השנה מברכים זה את זה : "לשנה טובה תיכתב ותיחתם לאלתר לחיים טובים".
- בסעודת החג אוכלים תפוח עץ מתוק וטובלים אותו בדבש ומברכים לפני האכילה: "יהי רצון שתהיה השנה הזאת שנה טובה ומתוקה".
- יש הטובלים את לחם "המוציא" בדבש, במקום במלח.
- אוכלים ראש של כבש ואומרים "יהי רצון שתזכור לנו עקידת יצחק, ושנהיה לראש ולא לזנב".
- אין מכינים מאכלים בחומץ, כגון סלטים, כדי "שהשנה לא תהיה חמוצה"
- יש מקפידים שלא לאכול אגוזים עד סוף החגים, שכן "אגוז" בגימטריה הוא "חט".
- נהוג ללבוש בגדים חדשים ולאמר "שהחיינו".
- אמרו חז"ל "סימנא מילתא", ולכן נוהגים לאכול בליל ראש השנה פירות וירקות שבשמן יש משום רמז לברכה, ואומרים "יהי רצון " לכל מין לפי שמו: תמרים" - שיתמו שונאינו", רימון - " שירבו זכויותינו כרימון", סלק - "שיסתלקו שונאינו".

יום הכיפורים

דינים

- אוכלים לפני היום סעודה מפסקת ומקדימים את תפילת מנחה, כדי להספיק לסיים את הארוחה מבעוד יום.
- לא אוכלים ולא שותים במשך יממה, זהו צום יום הכיפורים.
- בסיום תפילת נעילה, לקראת סיום היום, אחר השקיעה, תוקעים תקיעה גדולה וקוראים "לשנה הבאה בירושלים".
- במוצאי יום הכיפורים מתחילים בבניין הסוכה או בהכנה של קישוטיה, כדי לפתוח את השנה ב"זכות" של מצווה.

מנהגים

- נוהגים מנהג "כפרות" בתרנגולות – "זה התרנגול ילך לשחיטה ואני אלך לחיים טובים וארוכים". ויש הנוהגים לעשות "כפרות" עם כסף ולומר "אלו המטבעות ילכו לצדקה"...
- בערב יום הכיפורים מפייסים איש את רעהו, ובדרך לבית הכנסת מברכים כל אדם בברכת :
חתימה טובה.
- לזבשים בגדים לבנים, חולצים את נעלי העור ונועלים נעלי בד. לפני שהולכים לבית הכנסת, מברכים את הבנים והבנות באריכות ימים ושיקיימו תורה ומצוות לתפארת אבותיהם.

דינים ומנהגים לסוכות

דינים

- * ישיבה בסוכה - מצווה לשבת בסוכות שבעה ימים .
- * ארבעת המינים- אתרוג , לולב , הדס , וערבה. מהיום הראשון של חג הסוכות ועד הושענא רבא נוטלים מידי יום את ארבעת המינים ומברכים על הלולב. בשבת אין נוטלים את ארבעת המינים .
"ושמחת בחגך וחיית אך שמח" ("דברים טז') - מצות שמחה מן התורה: "אעפ"י שכל המועדות מצווה לשמוח בהן, בחג הסוכות היה במקדש יום שמחה יתירה" , (הרמב"ם) הלכות לולב ח', יב .
- * ניסוך המים - שמחת בית השואבה - אמרו חז"ל: "מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו". בליל שני של חג הסוכות נוהגים להרבות בשמחה, בשיר ובריקוד זכר לטקס "ניסוך המים" על המזבח וקבלת פני הגשמים .
- * חלל שלם - תפילת הלל, הנאמרת בתפילת שחרית בחג הסוכות .

מנהגים

- אושפיזין - כנוי לנשמות של אבות האומה, הבאים להתארח בסוכותיהם של בני ישראל בחג הסוכות. שבעת האורחים הם: אברהם , יצחק , יעקב , יוסף , משה , אהרון ודוד. משתדלים לשמוח בחג הסוכות שמחה יתירה. לפיכך , נוהגים להתכנס בסוכות חברים , או בבתי כנסיות ובבתי מדרשות , ולזמר לזכר שמחת בית השואבה .
מנהג לזמר 15 שירי המעלות מספר תהילים (פרקים קכ' - קלד) לזכר המעלות שירדו מעזרת גברים לעזרת נשים בבית המקדש ושעליהן עמדו הלויים ושרו בשמחת בית השואבה .
- הושענא רבא - בכל יום מששת הימים הראשונים של חג הסוכות , מיד אחרי ההלל , מוציאים ספר תורה מארון הקודש ואומרים את פיוט "הושענא" ש לאותו יום. כל הקהל מקיף את הבימה בבית הכנסת ואתרוגיהם ולולביהם בידיהם. ביום השביעי מקיפים את

הבמה – שבע פעמים. מנהג זה הוא לזכר המקדש, אותו היו מקיפים הכהנים.
חביטת ערבות - ביום הושענא רבא חובטים ערבות בקרקע, כאשר אומרים את התפילות
על המים

• ליל הושענא רבא נחוג ביום האחרון של החג. גוהגים להישאר בו ערים ולעסוק בתורה.

דינים ומנהגים ל"שמיני עצרת" ו"שמחת תורה"

שמחת תורה ושמיני עצרת יום אחד הוא. שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו.

דינים

* הקפות - בליל שמחת תורה, לאחר תפילת ערבית ובתפילת שחרית ביום עצמו – פותחים את
ארון הקודש, מוציאים את כל ספרי התורה שבהיכל. מקיפים איתם שבע הקפות סביב הבימה.
בכל הקפה אומרים את הנוסח המיוחד לה. רוקדים ושרים בשמחה גדולה.

* תפילת הלל שלם בחג.

* תפילת הגשם - בתפילת מוסף של שמיני עצרת אומרים את "תפילת הגשם".

מנהגים

ביום שמחת תורה עולים הילדים הקטנים לתורה ופורשים מעליהם טלית ומברכים את ברכת
הילדים.

חתן תורה וחתן בראשית. ביום זה בוחרים שני חתנים. חתן תורה קורא ומסיים את הפרשה
האחרונה בספר דברים, פרשת "וזאת הברכה" ואילו חתן בראשית פותח בקריאת הפרשה
הראשונה שבתורה בספר "בראשית".

א-ב מנהגים לחג

- א – ארבעה מינים: אתרוג, לולב, הדס, וערבה. ארבעה סוגים של צמחי ארץ ישראל, ומצווה להחזיק בהם ולברך עליהם בכל אחד משבעת ימי סוכות, חוץ משבת; ראו: ספר ויקרא כג:40.
- א – אושפיזין: מנהג קבלי של "אירוח" שבעה מאבות האומה בסוכה.
לכל יום יש את האורח שלו: אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרון, ודוד.
- א – אתרוג: הנחשב ביותר מארבעת המינים, ולכן מקפידים מאוד על הידורו בעבע וביצורה.
- א – אסרו חג: היום שאחרי כל אחד משלושת הרגלים, על שם מדרש חכמים לתהלים קיח:27 "אסרו חג בעבותים", ונקרא כך משום שיום זה הוא קשור/"אסור" לחג.
- ב – בכורים: אמנם חג השבועות הוא תחילת עונת הבכורים, אך בפועל את רוב ביכורי הפירות היו מביאים לירושלים בזמן העלייה לרגל של סוכות ומותר היה להביאם עד חנוכה.
- ג – גשם: ביום השמיני, הרי הוא "שמיני עצרת", מתחילים להתפלל על גשמים שירדו בעונתם בארץ ישראל.
- ג – גויאבה: אחד מהפירות שמאפיינים את החג, עם ריחו החריף והמיוחד.
- ג – גדיד: קטיפת התמרים, שנמצא בעצומו בחודש תשרי.
- ד – דפנות הסוכה: צריכים לפחות שלש דפנות, והם יכולים להיות מכל חומר; אם הסוכה צמודה לבית אז גם קיר הבית נחשב לאחד הדפנות.
- ד – דגל התורה: בשמחת תורה בעת ההקפות מחזיקים הילדים הקטנים בדגלים, סמל לדגל התורה.
- ה – הדס: אחד מארבעת המינים, נוהגים שיהיו "משולשים", כלומר ענפים בהם שלושת העלים שבכל שכבה יוצאים מאותה נקודה.
- ה – הזשענא רבה: היום השביעי של סוכות, דומה לימי חול המועד; יש לו אופי

מיוחד ותפילות מיוחדות, כולל חבטת הערבנות; נחשב כיום סיום הדין של יום הכיפורים, ולכן נהוג לעשות "תיקון ליל הושענא רבה" עם לימוד כל הלילה.

ה – הלל: בכל שמונת ימי החג גומרים את ההלל, תהילים פרקים קיג-קיא.

ה – הקפות: ביום שמחת תורה רוקדים עם ספרי התורה ומקיפים את הבמה שבע פעמים.

ו – ושמחת בחגך: מצווה מיוחדת לשמח בחג הסוכות, שישראל נצטוו בו

שלוש פעמים בתורה להיות שמחים – ויקרא כג:40, דברים טז:13, 15.

ז – זמן שמחתנו: כינוי לחג הסוכות בחלק מתפילות היום.

ז – זה אלי ואנוהו: מפסוק זה בספר שמות טז:2 למדו חכמים על חשיבות ההידור

במצוות, ובמיוחד הידורו של האתרוג בסוכות.

ח – חג האסיף: לפי שמות כג:16 – "וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן

השדה".

ח – חול המועד: הימים ב-ז של החג, שיש בהם חלק מהסימנים של חג אבל אין בהם

איסור גורף של מלאכה.

ח – חתני התורה: בשמחת תורה מסיימים לקרוא בספר דברים, והעולה לתורה

נקרא 'חתן תורה'; מיד פותחים בקריאת תחילת ספר בראשית, והעולה לקריאה

זו מכונה 'חתן בראשית'.

ט – ט"ז בתשרי: חג הסוכות מתחיל באמצע חודש הירח כאשר הלבנה מלאה, כמו פסח, פורים,

זט"ז באב.

י – יום טוב שני: בחוץ לארץ נוהגים מאז ימי התלמוד להוסיף עוד יום לכל אחד

מהחגים שיש בהם איסור מלאכה, למעט יום כיפור; זאת, בגלל הספק לגבי היום

המדויק של הכרזת ראש חודש.

י – ישיבה בסוכה: בשבעת ימי החג "עשה סוכתך קבע וביתך ארעי";

עיקר הביטוי של הישיבה בסוכה הוא באכילה ושינה בה.

- כ – כפות תמרים: הכינוי בתורה לענפי הלולב על פי ויקרא כג:40.
- ל – לולב: חשוב שיהיה ישר ושראשו לא יתפצל; קושרים את החדסים מימינו והערבות משמאלו.
- מ – "משיב רוח ומזריד הגשם": זו הכרזת הגשמים שמוסיפים לכל התפילות החל משמיני עצרת ועד היום הראשון של חג הפסח.
- נ – נענועים: בכל יום של סוכות חוץ משבת מברכים על ארבעת המינים ומנענעים אותם ביחד, גם בעת שירת ההלל.
- ג – ניסוך המים: בבית המקדש היו מנסכים מים על המזבח בכל שבעת ימי החג, כסמל לרצון שתהיה עונת גשמים מבורכת.
- ס – סוכה: "כי בסוכות הושבת את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", ויקרא כג:43.
- ס – סכך: החלק החשוב ביותר של הסוכה. צריך להיות מחומר צומח שמנותק מהקרקע. אם אינך רואה את השמים ביום והכוכבים בלילה, סימן שהסכך צפוף מדי.
- ע – עליה לרגל: בשלושת הרגלים נהוג עד היום לעלות לירושלים.
- ע – ערבי נחל: השם המקראי לערבות. אפשר לראות אותם גדלים בשפע ליד נחלים ומקורות מים שזרימתם קבועה. היזהרו לא לבלבל עם ענפי עץ האקליפטוס, שהם דומים להם במראה!
- פ – פרי עץ הדר: כינוי התורה לאתרוג על פי מדרש חכמים.
- פ – "פטיש מסמר": פתיחת השיר המפורסם לסוכות של עמנואל הרוסי: "פטיש, מסמר, ניקח מחר, סוכה לבנות, בנים ובנות".
- צ – צלא דמהימנותא: הסוכה נותנת לנו 'צל ובטחון' ולא קורת גג טבעית, בבחינת 'זפרוש עלינו סוכת שלומך'.

- ק – קישוטים: נהוג בכל העדות לקשט את הסוכה ובכך להעניק לה הרגשת בית, לפחות באופן זמני לשבעת ימי החג.
- ר – רגל: העלייה לרגל לירושלים היה נהוג מאז ומתמיד ועד היום, בכל אחד מהחגים פסח-שבועות-סוכות, ולכן הם נקראים 'שלושת הרגלים'.
- ר – רוח הקודש: התלמוד הירושלמי אומר שבשמחת בית השואבה לא שאבו מים, אלא רוח הקודש.
- ש – שמחת בית השואבה: "כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", כך היה פעם בבית המקדש על פי המשנה במסכת סוכה פרק ה'; עד היום נהוג בלילי חול המועד לחגוג ולשמח.
- ש – שלומית: הודות לנעמי שמר, שלומית לימדה אותנו שגם נשים בונות סוכות, ושעדיף לבנות סוכת שלום.
- ש – שמיני עצרת: היום השמיני והנוסף לאחר שבעת ימי סוכות. כבר לא יושבים בו בסוכה זאין נוטלים ארבעת המינים; עיקר היום הוא באיסור מלאכה ואמירת תפילת הגשם לקראת תחילת החורף הקרב ובא.
- ש – שמחת תורה: בארץ ישראל נחגג יחד עם שמיני עצרת, אבל בחוץ לארץ הוא יום נפרד, היום התשיעי של חג; עיקרו השמחה שבסיום קריאת הפרשיות השבועיות של התורה, ותחילת הקריאה של ספר בראשית; נוהגים לרקוד בתפילות ערב ובוקר שבע הקפות עם ספרי התורה; נהוג גם שכל באי בית הכנסת עולים לתורה ביום זה.
- ת – תשרי: החודש השביעי בלוח העברי המקראי, וחג הסוכות הוא ביום ט"ז לחודש תשרי.
- ת – תמר: סוכות היא עונת גדיד התמרים, ומרבים לאכול אותם בחג.

פעילויות לחגי תשרי

הוא זה היא לחגים:

1. הוא – שלושה כאלו קיימים בשנה (רגל)
היא – מסרה ידיעות לאויב (ריגלה)
2. הוא – ליקט פירות, שם נוסף לחג הסוכות (אסיף)
היא – התכנסות של אנשים (אסיפה)
3. הוא – מארבעת המינים (הדס)
היא – שם נוסף של אסתר מהמגילה (הדסה)
4. הוא – לפני הלילה (ערב)
היא – צומחת בגדות נחלים ואותה מברכים בסוכות (ערבה)
5. הוא – הזכר ביונים (תור)
היא – את שמחת חוגגים בסוף חג הסוכות (תורה)
6. הוא – נעים זמירות ישראל, ממלכי ישראל שמבקר לפי המסורת בסוכה (דוד)
היא – קרובת משפחה (דודה)

חידון/בינגו:

ניתן להשתמש בחידות אלו כהגדרות לבינגו כאשר התשובות משמשות כמו המספרים על לוח הבינגו או כחידון רגיל...

1. מצא את המילה המשותפת לשלוש המילים הבאות ותקבל שלושה צירופי לשון:
א. שופר, כף, יתד – (תקיעת...) ב. ברכה, נסיעה, ביקור – (כרטיס)
2. אני מארבעת המינים, יש לי טעם ויש לי ריח – אתרוג
3. האיש שמנהל את התפילות בבית הכנסת – חזן.
4. על שם זה נקרא ראש השנה במקרא יום תרועה – תקיעת שופר.
5. השלם: "לשנה הבאה _____" – בירושלים הבנויה.

6. היום העשירי בחודש תשרי הוא – יום הכיפורים.
7. ביום הראשון של ראש השנה אחרי תפילת המנחה, נוהגים לצאת למקום שיש בו מים ולומר תפילה מיוחדת... למנהג קוראים – תשליך.
8. הימים בין ראש השנה ליום כיפור נקראים – עשרת ימי תשובה.
9. השופר עשוי בדרך כלל מ... – קרן של איל.
10. בסוכות יושבים _____ ימים – שבעה.
11. "שנהיה לראש ולא לזנב" מברכים על – דג.
12. ירבו מעשינו הטובים כגרגרי ... – רימון.
13. חודש אלול נקרא גם בשם – חודש הרחמים.
14. האורחים המוזמנים לסוכה נקראים – אושפיזין.
15. מצווה לבנותה מיד לאחר יום הכיפורים – סוכה.
16. אני אחד מארבעת המינים – יש לי טעם אך אין לי ריח – לולב.
17. אני אחד מארבעת המינים – יש לי ריח אך אין לי טעם – הדס.
18. אני אחד מארבעת המינים – אין לי טעם ואין לי ריח – ערבה.
19. מזל חודש תשרי – מאזניים.
20. תפילה מיוחדת שנאמרת סמוך לצאת יום הכיפורים. מתפללים אותה עם שקיעת השמש בזמן ששערי הרחמים עומדים להינעל – נעילה.
21. הסעודה האחרונה בערב יום כיפור נקראת – סעודה מפסקת.
22. היום השביעי של חג הסוכות נקרא בשם – הושענא רבה.
23. היום השמיני של חג הסוכות הוא שמיני עצרת והוא חג – שמחת תורה.
24. "בין כסה לעשור" הם כינוי ל... – א' בתשרי עד י' בתשרי.
25. תפילה מיוחדת ביום כיפור שהיא הודעה לביטול נדרים ושבועות שהאדם קיבל על עצמו מריצונו וזלא מריצונו במשך השנה – כל נדרי.

פעילויות לראש השנה

- "אני בשנה הבאה"... בשלב א' המדריך יבקש מהחניכים לעצום את עיניהם ולדמיין עצמם שהם נמצאים בסוף השנה הבאה. בשלב ב' המדריך יבקש מהחניכים לכתוב תיאור של השנה הבאה בלשון עבר. כדאי לעודד את החניכים להתייחס לא רק לעצמם ... בשלב ג' המדריך יאסוף את הדפים ולאחר תקופת פעילות יחזיר אותם לחניכים אשר יוכלו להשוות ולראות האם משאלותיהם התגשמו.
- "לו הייתי רוטשילד" –
 - מטרות – 1. היכרות עם משאלות החברים בקבוצה לקראת השנה החדשה.
 2. לעודד פתרונות יצירתיים להגשמתן של המשאלות.

עזרים – פתקים כמספר החניכים בקבוצה, קופסאות, דפים צבעוניים...

 - א. כל משתתף רושם על פתק את שמו ואת משאלתו לשנה החדשה.
 - ב. המדריך מערבב את הפתקים ומחלק לכל משתתף פתק של אחד מחברי הקבוצה.
 - ג. כל חניך מכין מתנה מהחומרי עזר שתעזור להגשים את המשאלה של חברו.
- "חשבון נפש" –
 - מטרות: א. שהחניך יסכם לעצמו את השנה שחלפה.
 - ב. שהחניך יעלה נשאלות ורצונות לגבי השנה החדשה לגבי עצמו.

מחלק הפעילות:

 - א. המדריך יחלק לחניכים דפים שעליהם מצויר מאזניים ומדבקות בשני צבעים שונים.
 - ב. צד אחד במאזניים מייצג את הזכות והצד השני הוא צד החובה. גם המדבקות מחולקות לשניים – צבע אחד לזכות וצבע שני לחובה.
 - ג. המדריך מקריא משפטים בנושאים שונים הקשורים לדברים שקרו להם השנה. על כל חניך להחליט האם בתחום שהקריא המדריך הוא היה נותן לעצמו נקודת זכות או נקודת חובה ולהדביק נקי בהתאם.

- משפטים לדוגמא: הציונים של בלימודים השנה...., הכרתי חברים חדשים, השנה עזרתי לאחים שלי ב... השנה הסתדרתי יותר טוב עם ההורים...
- ד. לאחר שהמדריך מסיים להקריא את המשפטים שלו, יש לתת לכל חניך להקריא משפט על עצמו – משהו שהוא עשה השנה בסגנון המשפטים שנאמרו ושאר חברי הקבוצה מדביקים מדבקות בהתאם.
- ה. אומרים לכל חניך שהוא יכול לשנות ולהעביר 3 מדבקות מצד לצד לפי איך שהיה רוצה שיהיה בשנה הבאה.
- הכנת ברכת שנה טובה ענקית ליישוב כולו...

פעילויות ליום כיפור –

■ משחק הרביעיות – המשחק עוסק במושגים, תפילות ומנהגים ביום הכיפורים.

מטרה: להכיר מושגים, דינים, מצוות ומנהגים הקשורים ליום הכיפורים באמצעות משחק.

מהלך הפעילות – הקבוצה מתחלקת לקבוצות. כל קבוצה מקבלת חבילת כרטיסיות.

הכרטיסיות תחלקנה שווה בשווה בין המשתתפים. כל משתתף ינסה ליצור

רביעיות מתאימות. המנצח הוא המשתתף שיעבר את כמות הרביעיות הגדולה

ביותר. בסיום המשחק יתקיים דיון במליאה: 1. מה יתחדש לכם במשחק?

2. מה לא מובן ודורש הסבר?

3. איזה בין המנהגים והמצוות אתם נוהגים לקיים במשפחתכם?

4. איזה מנהג מדבר אליכם ביותר ומדוע?

רשימת הכרטיסיות:

- א. חגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות, שמחת תורה.
- ב. שמות יום כיפור: יום הסליחות, יום הדין, היום הקדוש, שבת שבתון.
- ג. תקיעות: תקיעה, שברים, תרועה, שופר
- ד. איסורים: נעילת נעלי עור, אכילה, שתייה, רחיצה.
- ה. תפילות: כל נדריי, נעילה, זידוי, תשליך
- ו. ברכות בחגי תשרי: גמר חתימה טובה, שנה טובה, חג שמחה, צום קל.
- ז. מנהגי יום כיפור: כפרות, סעודה מפסקת, לבישת לבן, תקיעת שופר.

איקס עיגול לימים הנוראים – שאלות ותשובות בנושא הימים הנוראים. על כל קבוצה לבחור את התשובה הנכונה מבין התשובות.

המטרה – להעמיק את ידיעות המשתתפים בנושאים הקשורים בימים הנוראים. (לצורך המשחק עלייך להכין לוח בעל 9 משבצות זכרטיסים ועליהם מסמן איקס או עיגול 5) כרטיסים לכל קבוצה).

שאלות בנושא:

מהי תקיעת הגאולה?

אמת – תקיעת השופר הנתקעת אחרי תפילת הנעילה בעצת יום כיפור.

שקר – התקיעה אותה יוסיפו כאשר יבוא המשיח בראש השנה.

אלו מאכלים מיוחדים לערב ראש השנה זלמה?

אמת – תפוח בדבש – לשנה טובה ומתוקה, רימון – שירבו זכויותינו כרימון, וראש דג – שנהיה לראש ולא לזנב.

שקר – תפוח כרוב וסלק – כי אלו פירות העונה כסימון לשפע היבול הצפוי לשנה

הבאה.

מה מברכים איש את רעהו ביום כיפור?

אמת – גמר חתימה טובה

שקר – סליחה, כפרה ותשובה שלמה...

אלו סוגי תקיעה יש?

אמת – תקיעה, שברים, תרועה.

שקר – תקיעה קטנה וגדולה.

מתי נאמרת תפילת "כל נדריי"?

אמת – בערב יום כיפור לפני תחילת ערבית.

שקר – בתפילת מוסף של היום הראשון של ראש השנה.

מה משמעות מנהג הכפרות?

אמת – התרנגול/כסף לצדקה מכפרים על חטאי האדם כולם, התרנגול נענש במקומו.

שקר – זאת שחיטת תרנגולים לזכר מנהג שהיה נהוג לקורבן ראש השנה אצל יהודי הגולה.

מהן הסליחות ומי אומר אותן?

אמת – זהו חלק מהתפילות לכפרה וסליחה לפני הימים הנוראים כל אחד אומר זאת לכולם.

שקר – כל אחד חייב לבקש את סליחת רעהו על מעשים שעשה לו במהלך השנה כדי שישלח לו ביום כיפור.

מהי תפילת התשליך?

אמת – תפילה הנאמרת ליד מים כסמל להשלכת החטאים למקור מים.

שקר – תפילת ראש השנה כזכר לשנים בהן היו פרעות לאות זעקה ויצאו להתפלל על חוף הים זהנהר.

ממה עשוי השופר ולמה?

אמת – עשוי מקרן של אייל להזכיר את עקדת יצחק.
שקר – עשוי עץ מגולף לזכר המזבח שהיה עשוי עץ.

▪ פעולת סליחות לד'–ו':

- א. על הקיר יהיו תלויים פלקטים אשר בראש כל אחד מהם נושא אליו צריך להתייחס:
כשצועקים עליי אני... / כשאני מעליב מישהו אני... / רק חלשים מבקשים סליחה...
הוא פגע בי קודם, למה שאני יבקש סליחה... / כשמישהו מבקש ממני סליחה אני...
כל חניך עובר ורושם את התייחסותו לכותרת.
- ב. משחק פתיחה – המדריך ישמש כמנחה לחניכים ויתן להם הזראות שונות שעליהם
לביצע לדוגמא: להסתובב בחדר ולא לדבר. / להסתובב בחדר ולהגיד שלום אחד
לשני בעיניים / להסתובב בחדר ולהגיד אחד לשני סליחה בדיבור / להסתובב בחדר
ולהגיד אחד לשני סליחה עם נגיעה...
- ג. דיון – מתי אומרים סליחה? למה? מה קורה כשלא אומרים סליחה? מה זה אומר על
בן אדם אם הוא מבקש סליחה?...
- ד. משחק הדזור – המדריך יחלק לכל החניכים פתקים קטנים ריקים וכלי כתיבה. כל
חניך ירשום באנונימיות מכתב סליחה לאחד מחבריו לקבוצה. את הפתקים מעבירים
למדריך שישמש כדזור ויעביר את הפתקים לנמענים שלהם.

שירון חגי תשרי:

בראש השנה

בראש השנה, בראש השנה
פרחה שושנה אצלי בגינה
בראש השנה, סירה לבנה
עגנה לה בחוף פתאום.
בראש השנה, בראש השנה
לבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה לה היום.

בראש השנה, בראש השנה
פרחה עננה ברקיע הסתיו.
בראש השנה כנר נשמה
עלה בשדה חצב.
בראש השנה, בראש השנה
לבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה לה עכשיו.

בראש השנה, בראש השנה
פרחה מנגינה שאיש לא הכיר
תוך יממה הזמר המה מכל
חלונות העיר.

בראש השנה בראש השנה
לבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה לה בשיר

ראש השנה

שנה הלכה שנה באה
אני כפי ארימה.
שנה טובה לך, אבא
שנה טובה לך, אמא
שנה טובה, שנה טובה.

שנה טובה לדוד גיבור
אשר על המשמרת
לכל נוטר בעיר, בכפר
ברכת "חזק" נמסרת
שנה טובה, שנה טובה.

שנה טובה לכל עמל
בניר וגם במלט
שנה טובה ומתוקה
לכל ילדה וילד
שנה טובה, שנה טובה.

שנים עשר הירחים

בתשרי נתן הדקל
פרי שחום נחמד.
בחשוון ירד יורה
ועל גגי רקד.
בכסלו נרקיס הופיע
בטבת ברד
ובשבט חמה הפציחה
ליום אחד.
באדר עלה ניחוח מן
הפרדסים
בניסן הונפו בכוח
כל החרמשים
באייר הכול צמח
בסיוון הבכיר
בתמוז ואב שמחנו
אחד קציר.

תשרי, חשוון, כסלו, טבת,
חלפו עברו ביעף
גם שבט, אדר, ניסן, איר
סיון, תמוז ואב.
ובבוא אלול אלינו
ריח סתנו עלה
והתחלנו את שירנו
מהתחלה

תודה

תודה על כל מה שבראת
תודה על מה שלי נתת

על אור עיניים, חבר או שניים
על מה שיש לי בעולם
על שיר קולח
ולב סולח
שבזכותם אני קיים

תודה על כל מה שבראת
תודה על מה שלי נתת

על צחוק של ילד ושמי התכלת
על אדמה ובית חם
פינה לשבת, אשה אוהבת
שבזכותם אני קיים

תודה על כל מה שבראת
תודה על מה שלי נתת

על יום של אושר
תמימות ויושר
על יום עצוב שנעלם
תשואות אלפיי
וכפיים
שבזכותם אני קיים

בשנה הבאה

בשנה הבאה נשב על המרפסת
ונספור ציפורים נודדות
ילדים בחופשה ישחקו תופסת
בין הבית לבין השדות

עוד תראה עוד תראה
כמה טוב יהיה
בשנה, בשנה הבאה

ענבים אדומים יבשילו עד הערב
ויוגשו צוננים לשולחן
ורוחות רדומים ישאו על אם הדרך
עיתונים ישנים וענן

עוד תראה עוד תראה
כמה טוב יהיה
בשנה, בשנה הבאה

בשנה הבאה נפרוש כפות ידיים
מול האור הניגר, הלבן
אנפה לבנה תפרוש באון כנפיים
והשמש תזרח בתוכן

תוד תראה עוד תראה
כמה טוב יהיה
בשנה, בשנה הבאה

שלומית בונה סוכה

שלומית בונה סוכה
מוארת וירוקה
על כך היא עסוקה היום
ואין זו סתם סוכה
מוארת וירוקה
שלומית בונה סוכת שלום

היא לא תשכח לשים
לולב והדסים
ענף של ערבה ירוק
רימון בתוך ענף
וכל פירות הסתיו
עם ריח בוסתנים ירוק

ושלומית תאמר
הביטו זה נגמר
יקרה דבר נפלא פתאום
יבואו השכנים, כולם
בהמונים
ולכולם יהיה מקום

ואז מתוך הסכך
יצוץ לו ויזרח
כוכב בהיר כיהלום
שלום סוכת פלאים
מה טוב ומה נעים
שלומית בנתה סוכת שלום

יום טוב לנו

יום טוב לנו
חג שמח
ילדים נגילה נא
לסוכתנו בא אורח
אברהם אבינו
ברוך הבא

יחד את החג נחוג
בלולב הדס אתרוג
הו האח נשמח יחדיו
ובמעגל נרקוד ובמעגל
נרקוד

פטיש מסמר

פטיש-מסמר
ניקח מהר
סוכה לבנות
בנים ובנות
קרשים ניקח
וענפים לסכך
קשט הגג
לכבוד החג

שתהיה לכולנו שנה טובה, פורח ומוצלחת...

